

Azınlıklar

Baskın Oran

İstanbul gayrimüslimlerinin öyküsü, Türkiye Cumhuriyeti’ni Müslüman Türkleştirmenin ve ülkede bir “milli/Müslüman burjuvazi” yetiştirmenin öyküsüdür.

II. Mehmet 1453’te Bizans’ın başkentini fethetti ve onun hemen dibindeki Galata kolonisinin anahtarları Cenovalılar (Cenevizliler) tarafından kendisine sunuldu. Bir anda –Osmanlı Rumları ilk defa fethetmiyordu, ama– kendisini o zamana kadar görmediği yoğunlukta (uygarlık, vs.) bir gayrimüslim tebaaya sahip buldu. Kentin nüfusu, çok az miktarda Müslüman sayılmazsa tamamen gayrimüslimlerden oluşuyordu. Bu nüfusun azdan çoğa doğru genel bir dökümünü yapmak gerekirse: Ortodoksluğun bir kolu olan Süryaniler, “Romaniot” olarak bilinen Museviler/Yahudiler, genelde “Cenevizli” olarak bilinen İtalya yarımadası kökenli Katolikler, günümüzde “Gregoryen” olarak bilinen Ortodoks Ermeniler ve tabii ki İstanbul’a esas ekonomik, toplumsal ve kültürel rengini veren Grek Ortodokslar (Rumlar).

Sadece silaha dayanarak fetheden galipler, mağlupların kültürünü edinirlermiş. Bu kural İstanbul’da tam anlamıyla işledi. Osmanlı, Rumlardan sayısız olumlu ve olumsuz kültür öğeleri edindi: Harem-selamlık, kardeş öldürme, bürokratik yapı, devletin din üzerinde egemenlik sağlaması anlamında laiklik, vb.

Bu durumun yanısıra, imparatorlukta gayrimüslim oranının birdenbire artması fethin hemen ertesi yılı (1454) Osmanlı için yepyeni ve çok temel bir düzenin başlatılmasını gerektirdi: Millet Sistemi. Tebaa “Millet-i Hâkime” ve “Millet-i Mahkûme” olarak iki temel bölüme ayrıldı. Yani hüküm veren cemaat, Müslümanlar bir yanda; kendisi hakkında hüküm verilen cemaat(ler), gayrimüslimler diğer yanda.

Bu terimlerden de anlaşılabilceği gibi, bu düzen tam bir “eşitsizlik” getiriyordu. Fakat aynı zamanda da, gayrimüslimlere çok ciddi bir “özerklik”. O kadar ki, patrikler ve hahambaşı gibi dinsel liderler, yönetim, eğitim, dindaşlardan vergi toplama ve hatta dinden çıkmaya kalkanları Sultan’a şikâyet edip cezalandırtmaya kadar çok sayıda özerk yetkiye sahip kılınmıştı. Çünkü başka türlü olamazdı. İmparatorluğun doruk noktasında toplam nüfusun

1/3'üne ulaşan gayrimüslimleri şeriat temelli hukuk kurallarıyla yönetmek mümkün değildi. Zaten bütün gerçek imparatorluklar (Eskiçağ ve Ortaçağ) ulus-devlet ortaya çıkıp da insanların ve cemaatlerin A'dan Z'ye her şeyine karışmaya başlayana kadar yaşamlarını bu özerklik ilkesi üzerine kurmuşlardır.

Fakat, özerklik düzeninin ötesinde, Osmanlı bu insanları kadife eldivenle tuttu. Çünkü, Anadolu'nun kiraçlığı ve o dönemde tarımın sadece "doyumluk" olduğu düşünülürse, Osmanlı Müslümanı değer üretmiyordu. Müslümanlardan oluşan ordu (gayrimüslimler silah taşıyamıyordu) ilkbaharda çıktığı seferlerle Güneydoğu ve Doğu Avrupa'nın artideğerini yağmalayıp ve yönetimlerini haraca bağlayıp geri dönüyor, Osmanlı da onunla geçiniyordu (zaten bu yüzdendir ki bu yayılma durduğu anda otomatik olarak gerileme başlayacaktır). Oysa gayrimüslimler, Batı Avrupa tüccarı ile Doğu ve Güneydoğu Asya üreticisi arasındaki ticaret köprüsü ve ayrıca, sanatkâr ve zanaatkâr olarak yüzyıllardır değer üreten unsurlar olagelmışlerdi. Batı Avrupa tüccarının coğrafi keşifler sonucu (1492'de Amerika, 1498'de de Ümit Burnu yolu) ticareti artık buradan geçirmeyeceği korkusu ve gerçeğidir ki imparatorluğun en güçlü döneminde (Kanuni) en önemli kapitülasyonların verilmesine yol açacaktır (1536).

İşte bu nedenle Osmanlı politikası İstanbul gayrimüslimlerini hep iyi tutmaya çalıştı. Nitekim fetihten hemen sonra bugünkü Fener Rum Ortodoks Patrikliği'ni ferman çıkartarak ihya etti. Arkasından, Bursa'daki Ermeni ruhani liderini 1461'de Samatya'ya getirterek patrik ilan etti (Patrikhane 180 yıl sonra Kumkapı'ya geçecektir). Yine arkasından, 1493'te İberya yarımadasına gemi yollayarak buradan kovulan "Sefarad" Yahudilerini Selanik ve özellikle de İstanbul'a yerleştirdi. Anadolu'daki gayrimüslimler de zaman zaman İstanbul'a göçürülmüşlerdir.

Bizde çoğu insan bütün bunları "Osmanlı'nın hoşgörüsü"ne yorar. Oysa bütün olay imparatorluğun atardamarları olan ticaret, sanat ve zanaatı kesintiye uğratmama çabasından ibaretti. Tabii bu arada Osmanlı'nın geleneksel denge politikası İstanbul içinde de sürdürüldü: Tek bir gayrimüslim cemaatin tekel sahibi olmaması için üçü birden güçlendirilmişti.

Osmanlı'nın yıkılıp yerine 1923'te bir "ulus-devlet" kurulması üzerine durum tam tersi yönde değişti.

“Ulus-devlet”, yaratmaya giriştiği ulusun tek bir etnik/dinsel/kültürel birimden olduğunu farz eden devlet türüdür. Tabii, böyle bir durum olmadığı için de ulus-devlet onu bir biçimde gerçekleştirmeye girişir. Bunun için iki temel yöntem kullanır: Asimile edebileceğini asimile etmeye koyulur, edebileceğini gözünün kesmediğini de kovmaya çalışır. Din’in kimlik saptamada tek unsur olduğu bir ortamda Türk ulus-devleti de Türk olmayan Müslümanlar için (Boşnaklar, Çerkesler, Kürtler, Araplar, vb.) birinci, gayrimüslimler için de ikinci yöntemi kullanacaktır.

Hemen aşağıda, gayrimüslimlere Türkiye’yi terk ettirme amacını taşıyan devlet politikası özetlenecektir. Hatırlatmak gerekir ki, bu politika toplumsal gücünü ve esprisini, yukarıda sözü edilen Millet-i Mahkûme’nin eşitsizliği ilkesinden almıştır. Buna iki unsur daha katkıda bulunmuştur. Birincisi, laik ulus-devlet’in dinsel cemaat özerkliğine tahammülü olmaması, ikincisi de azınlıkların (özellikle Rumların ve Ermenilerin) yabancı devletlerin Beşinci Kol’u olarak hain, hatta bizzat “yabancı” oldukları varsayımı. Yani, Osmanlı’dan TC’ye geçişte “özerklik” unsuru tamamen kaldırılırken “eşitsizlik” unsuru korunmuş ve üzerine de “tehlike” unsuru eklenmiştir. Bu ortamda İstanbul’un gayrimüslimleri yavaş yavaş eriyebileceklerdir. Eritileceklerdir.

Eritileceklerdir ama, gayrimüslimlerin temel işlevi, yani ekonomi ne olacaktır? Birinci paragrafa dönüyoruz: Ulus-devlet bunların yerine Türk ve Müslüman bir burjuvazi yaratmaya girişecektir. Bu zaten İttihatçılardan beri süregelen temel politikadır. Bundan dolayıdır ki bu süreç İstanbul gayrimüslimlerinin üzerine bir çizgi çekmek anlamına gelecektir. Şimdi bu süreci görelim.

Aşağıda sözü edilecek baskılar yalnızca devlet tarafından yapılmış veya devlet destekli baskılardır. Halk tarafından spontane olarak yapılmış ihlaller, saldırılar vs. anlatılmayacaktır. Diğer yandan, dikkate alınması gereken bir husus da, II. Dünya Savaşı, İsrail’in kurulması, anarşi dönemleri ve özellikle de Kıbrıs sorunu gibi konjonktürel unsurların bu hüznü süreci tetikleyici ve hızlandırıcı rol oynamış olduğudur.

Baskılar:

Tümü de Lozan Barış Antlaşması’nın “Azınlıkların Korunması” başlığı altındaki 37.-43. maddelerinin ihlali niteliğinde olan bu baskılar şöyle özetlenebilir:

1) 1924'te çıkarılan Avukatlık Kanunu uyarınca İstanbul Barosu'na kayıtlı tüm avukatların dosyaları "iyi ahlak" gibi öznel ölçütlere göre incelenmiştir. Bu arada Rum avukatların yüzde 75'inin, Ermenilerin ise yüzde 73'ünün mesleğe devam edemeyeceğine karar verilmiştir. Müslüman avukatlar arasında bu oran yüzde 47'dir. Böylece Rum ve Ermeni avukatların sayısı eskiye oranla dörtte birine inmiştir.

2) 1924'te Kayserili Karahisarlıoğlu ailesinden Keskin Piskopos Vekili Pavli'nin (I. Papa Eftim, Zeki Erenerol) "Bağımsız Türk Ortodoks Kilisesi", Fener'e rakip olarak desteklenmiştir. Cemaati birkaç yüzü aşmayan bu kilisenin Galata'da Fener'e ait üç kiliseye el koyması sağlanmıştır. Fakat Erenerol ailesinden ibaret bu kuruluş özellikle 1940'lardan sonra unutulmaya terk edilecektir.

3) 1920'lerde ve 30'larda yarı resmî Türk Ocakları liderliğinde "Vatandaş, Türkçe Konuş!" kampanyaları düzenlenmiştir. Sokaklarda gayrimüslimlere müdahale edilmiştir. 1940'larda bir milletvekili TBMM'de şöyle demiştir: "Evlerinde istedikleri dili kullanabilirler... Fakat umumi yerlerde... Ey vatandaş, eğer Türk vatandaşı isen, Türk diline saygı göster. Karşındaki Türkleri de rencide etme."

4) Şubat 1925'ten 1932'ye kadar süren idari bir yasakla, gayrimüslimlerin İstanbul il sınırları dışına izinsiz çıkmaları engellenmiştir. Bu yasak, özellikle Anadolu'ya mal satan gayrimüslim toptancı tüccarı sarsacaktır.

5) 1925 sonunda Medeni Kanun'un yapılması üzerine Rumlar başta olmak üzere İstanbul'un bütün gayrimüslimleri Lozan'ın 42/1. maddesiyle kendilerine tanınmış "gelenek ve görenek" ayrıcalıklarından (özellikle de kilise nikâhından) vazgeçmeye zorlanmışlardır. Bunun için tutuklamalara girişilmiştir. Yahudiler hemen, Ermeniler epey direndikten, Rumlar ise çok direndikten sonra kabul etmişlerdir. Bu zorlamanın (ve sonucunun) hiçbir uluslararası ya da ulusal dayanağı yoktur ve azınlık hakları teorisine de aykırıdır.

6) 1926'da yabancı şirketler, personellerinin yüzde 75'inin Müslüman-Türk olması için idari baskıya maruz kalmışlardır. Yine 1926'da, 788 sayılı Memurin Kanunu memuriyete giriş koşullarında vatandaşlıktan hiç söz etmeyip "Türk olmak" şartını getirmiş ve gayrimüslimlere devlet kapısını kapatmıştır. Çünkü devlet için "Türk vatandaşı" ve "Türk" terimleri farklı anlamlar taşımaktadır (nitekim 1924 Anayasası'nın 88. maddesi "...*vatandaşlık itibariyle*

Türk denir” demektedir. Bu şart ancak 1965’te “Türk vatandaşı olmak” biçiminde değiştirilecek, fakat pratikte bir şey fark etmeyecektir. 2008 itibariyle, sanat (ör. opera) ve bilim (üniversite) dışında Türkiye Cumhuriyeti’nde gayrimüslim memur yoktur. 1940’ların sonuna kadar Avrupa’ya öğrenci olarak gitmek, veteriner okuluna girmek, özellikle de askeri okullara girmenin şartı duruma göre “Türk olmak”, “Türk soyundan olmak”, hatta “Türk ırkından olmak” olarak kalmıştır.

7) 1927’de çıkarılan 1151 sayılı yasanın 14. maddesiyle, İmroz ve Bozcaada’daki Rum okullarında Rumca tedrisat yasaklanmıştır. Bu yasak Demokrat Parti gelince 1952’de 5713 sayılı yasayla kaldırılacak, 1964’te İsmet İnönü hükümeti gelince 502 sayılı yasayla tekrar konacaktır. Zaten arkasından 1960’ların sonunda, aşağıda sözü edilecek 1936 Beynamesi uygulaması başlatılarak bu iki adadaki Rum köylüler Yunanistan’a gitmek zorunda bırakılacaktır.

8) 16 Mayıs 1929’da çıkartılan 1447 sayılı Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu’na (ve Nizamnamesi’ne) göre, borsa acentesi kurucusu ve çalışanlarının Türk vatandaşı değil, “Türk olması” gerekmektedir. Gayrimüslim işadamlarının önüne çıkarılan bu engeller yaklaşık aynı tarihlerde “Vatandaş Türk Malı Kullan” kampanyalarıyla devam edecek, sonradan “Vatandaş Yerli Malı Kullan” biçimini alacak bu kampanyalar Kıbrıs sorununun etkisiyle 1950’lerde “Türk olmayanlardan alışveriş etmeyin” kampanyalarına dönüşecektir.

9) 1930’da Yunanistan’la yapılan ve iki taraf vatandaşlarına da serbest dolaşım, ticaret ve ikamet hakkı getiren uluslararası antlaşmadan hemen sonra, 4 Haziran 1932’de onaylanan 2007 sayılı yasayla kapıcılıktan şoförlüğe ve konsomatrisliğe kadar çok sayıda meslek “güvenlik nedenleriyle” Türk vatandaşlarına tahsis edilmiştir. Bu yüzden, 19. yüzyıl sonundan beri Yunan uyrukluğunda bulunan kimi İstanbullu Rumlar başta olmak üzere binlerce insan Türkiye’yi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu, özellikle Rumların ilk toplu gidişidir.

10) 1934’te Trakya illerindeki Yahudiler tek parti CHP’nin il örgütlerinin desteğinde tehditlere ve tecavüzlere uğramışlar, evlerini ve işyerlerini terk ederek İstanbul’a sığınmışlardır. Aslında 1923’ten beri süregelen bu tacizler Yahudileri İstanbul’da da takip etmiş, basında Türk tüccarların bir araya gelip örgütlü şekilde Yahudilere karşı mücadele etmelerini isteyen yazılar çıkmaya başlamıştır. 14 Temmuz 1934 tarihli bir hükümet bildirisi,

“Yahudilerin yabancı dil ve harsta kalmakta ısrar ettikleri ve içlerinde demilitarize mntıklarda memleketin emniyeti için zararlı ve casus adamlar bulunduğu hakkındaki zanlar mevcuttur” denmektedir.

11) Mayıs 1941-Temmuz 1942 arasında İstanbul ve Trakya’daki gayrimüslim erkeklerin 18-45 yaş arasında olanları, askerliklerini yapmış olanlar da dahil, askere alınmıştır. Buna “Yirmi Kura İhtiyatlar Olayı” denir. Bunun ilk sinyali, Kasım 1940’taki bir CHP grup toplantısında “...tehlikeli unsurları Anadolu’ya transfer etmeliyiz. Bu unsurların terk ettiği evleri, özellikle Beyoğlu’ndakileri, Türklere vermeliyiz... Türklerin kanını emen bu unsurlar en güzel evlerde otururken...” diyen Kâzım Karabekir’den gelmiştir. Bu insanlar, silahsız olarak “amele taburları”na yol inşaatı için gönderilmişlerdir.

12) 11 Kasım 1942’de çıkarılan Varlık Vergisi kanunu gayrimüslimlere en büyük darbeyi vurmuştur. Vergi, kanunda bulunmayan M (Müslüman), D (dönme), G (gayrimüslim) ve E (ecnebi) kategorilerine, yani din esasına göre alınmıştır ve itirazı yoktur. Fahiş ve eşitsiz vergileri ödeyemeyen, tümü İstanbullu gayrimüslimlerden oluşan ilk kabile Ocak 1943’te Erzurum Aşkale’de taş kırmaya doğru yola çıkmıştır. Verginin gayrimüslim vatandaşları “yabancı” olarak algıladığı Başbakan Saraçoğlu’nun 16 Ocak 1943 tarihli *Times* gazetesine verdiği şu demeçte açık biçimde görülmektedir: “...Bu memleket tarafından gösterilen misafirperverlikten faydalanarak zengin oldukları halde ona karşı bu nazik anda vazifelerini yapmaktan kaçan kimseler hakkında bu kanun bütün şiddetiyle tatbik edilecektir.” Miktarı varlıklarını bile aşan vergileri ödeyemeyenlerin işyeri ve evleri, eşyalarıyla birlikte yok pahasına satılacak, Müslüman tüccar tarafından alınacaktır. Türkiye’de gayrimüslimden Müslüman’a en büyük sermaye “transferi” budur.

13) Selanik’teki Atatürk evinin bahçesine bir MİT ajanı eliyle atırılan ses bombası İstanbul ve İzmir’de Levantenler (gayrimüslim mukim yabancılar) dahil bütün gayrimüslim evlerinin, işyerlerinin, kiliselerinin, hatta mezarlıklarının 6 ve 7 Eylül 1955’te tahrip edilmesi ve yağmalanmasıyla sonuçlanmıştır. Ölümlere ve tecavüzlere de yol açan bu olaylara polis aldığı talimat gereğince tamamen seyirci kalmıştır. “Pogrom” terimine tam uyan 6-7 Eylül’den sonra dışarıya ciddi bir gayrimüslim göçü olmuştur. Kıbrıs olayının Türk-Yunan ilişkilerini zehirlemesinin de başlangıcı ve başlıca hadisesi olan 6-7 Eylül’ün acısı Yunanistan’daki Batı Trakya azınlığından çıkarılacaktır.

14) 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra, Londra ve Zürih anlaşmaları yeni imzalanıp Yunanistan'la ilişkiler düzeldiği halde Aralık 1962'de gizli bir kararnameyle "Azınlık Tali Komisyonu" kurulmuştur. Türkiye gayrimüslimlerinin yaşamı bundan sonra daha zorlaşacaktır. Ancak Ocak 2004'te yine gizli bir kararnameyle kaldırılacak (veya "Azınlık Sorunlarını Değerlendirme Kurulu"yla değiştirilecek) olan bu kuruluş zamanında, Aralık 1963'te Kıbrıslı Türklere yaşatılan kanlı olayların da etkisiyle, Türkiye'de gayrimüslimlere karşı özellikle eğitim alanında yasadışı mukabele bilmisiller başlamıştır.

Azınlık okullarında ilk defa Şubat 1937-Ağustos 1949 arasında yaşanan "Türk müdür yardımcısı" uygulaması 1962'de yeniden uygulamaya konmuştur. Bu görevli Haziran 1965'te çıkartılan 625 sayılı kanunda "Türk asıllı ve TC uyruklu" olarak tanımlanmaktadır ki, bu tanım ancak Şubat 2007'de 5580 sayılı yasayla kaldırılacaktır.

Kasım 1964'te 3885 sayılı genelge çıkartılarak Rum okullarında sabah duası yasaklanmıştır. Fener'in 1672'den beri faaliyette olup yalnızca ilahiyat kitapları basan basımevi "ancak özel ve tüzel kişiler basımevi kurabilir" gerekçesiyle kapatılmıştır. Temmuz 1971'de Fener'e bağlı Heybeliada İlahiyat Okulu "özel üniversite kurulamaz" gerekçesiyle kapatılmış ve sonradan özel üniversiteler açıldığı halde kapalı tutulmuştur.

1968'den 2000'lere kadar kimliğinde Rum, Ermeni gibi nitelikler yazılmamış çocuklar azınlık okullarına kaydedilememiş, mahkeme kararıyla sonradan yapılan düzeltmeler de kabul edilmemiştir. Lozan'ın 40. maddesinin açık hükmüne rağmen okul açmalarına izin verilmeyen Süryanilerin çocuklarının da Rum okullarına kaydı 2000'lere kadar yasaklanmıştır. Öğrencilerin oturdukları çevre dışındaki başka bir okula kaydedilmesi önlenmiş, böylece kimi okullar öğrencisiz kalarak kapanmıştır. 1980'den itibaren de gayrimüslim azınlık okullarında müdürün pratikte bir yetkisi kalmayacak, maaş bordrolarının imzalanması dahil yetkiler "Türk müdür yardımcısı"na verilecektir.

15) Kıbrıs yüzünden girişilen en radikal resmî eylem, 1930 antlaşmasının tek taraflı olarak 1964'te feshedilmesi sonucu, Yunan uyruklu İstanbullu Rumların yanlarında yalnızca 200 dolarla, mal varlıkları ve banka hesapları da bloke edilerek sınırışı edilmesidir (bu mal varlıkları ancak 1988'de iade edilecektir). Sayıları 12.000 olan bu insanlarla birlikte, akrabaları olan gayrimüslim Rum vatandaşlar da gidecektir. Bu, ikinci ve büyük gidiştir.

Bundan sonra İstanbul'da Rum neredeyse kalmayacaktır. 1974'teki Kıbrıs çıkartması bu süreci tamamlayacaktır. Bunun da acısı yine Batı Trakya'daki azınlıktan çıkacaktır.

16) Gayrimüslimler üzerinde çeşitli yöntemlerle uygulanan dinsel baskılar 1971 ve 1980 darbeleri sırasında artmış, 1990'dan sonra azalarak devam etmiştir. Ekim 1993'te Ermeni okullarında müfredat dili olarak Ermenice M.E.B. tarafından yasaklanmış, din dersinin bile Türkçe okutulması istenmiştir, fakat ortam daha farklı olduğundan kamuoyu tepkisiyle yasak kısa sürecektir. 1998'de Ermeni patriği seçimleri aylarca engellenmiş, fakat sonunda yapılmıştır.

Bununla birlikte 2005'ten sonra yükselen "Sevr Paranoyası"nın sürüklediği Batı düşmanlığının bir görünümü olarak, İslami propagandanın yasak olmadığı laik Türkiye'de Hıristiyanlık propagandasına müdahale başlamıştır. Hıristiyanlık literatürü dağıtmak ve Protestanlığı yaymak nedeniyle misyonerler mahkemeye verilmiş, ayrıca kendilerine "Türklüğe hakaret"ten davalar açılmıştır. Hıristiyanlığı "tehdit" sayan bu resmi atmosferden cesaretlenen kimileri, Hıristiyanlığa geçen çok az sayıda vatandaşa ve misyonerlere 2000'lerde saldırmaya başlayacaklardır. Bu arada gazeteci Hrant Dink, Ermeni diasporasını eleştirdiği yazı dizisinin "Türklüğe hakaret" (TCK md.301/1) olarak yorumlanarak TCK md. 301/1'den mahkûm edilmesinin ardından Şubat 2007'de gazetesi *Agos*'un önünde öldürülecektir.

17) En önemlisi, 1960'ların sonunda başlayan ve bugün hâlâ halledilmemiş olan bir gasp sürecinden söz etmek gerekir. Bu süreç bir azınlığın ekonomik, toplumsal ve kültürel kimliğinin temel direği olan vakıfları hedef almıştır. 1960'ların sonlarından itibaren devlet, gayrimüslim vakıf mallarına bedel ödemeksizin el koymaya başlamıştır. Kullanılan yöntem, "1936 Beyannamesi" olarak bilinir. O tarihte, İslamcı vakıfların mallarına el koymak isteyen Atatürk bütün vakıflardan bir mal sayım beyannamesi istemişti. Bunun ardından kendisi ölünce uygulamaya geçilememiştir. Kıbrıs olayları alevlenince devlet Yunanistan'ı sıkıştırmak için İstanbul'da kalmış Rumları da göçe zorlamak istemiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) bütün gayrimüslim vakıflarına bir yazı göndermiş ve vakıfnameleri istemiştir. Buna göre, vakıfnamede "mal edinebilir" ibaresi yoksa, 1936 Beyannamelerinde bulunmayan mallara el konacaktır. Oysa, bütün gayrimüslim vakıfları Cumhuriyet'ten önce padişah özel fermanlarıyla kurulmuştur; vakıfnameleri bulunmamaktadır. Bu durumda VGM vakıfname

yerine re'sen 1936'daki mal sayımını geçirmiş ve bu tarihten sonra herhangi bir biçimde edinilmiş mallara bedel ödemeksizin el koymaya başlamıştır.

Vakıfların mahkemeye başvurması üzerine Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kesin karar çıkarmıştır: “Görülüyor ki, Türk olmayanların meydana getirdikleri tüzel kişiliklerin taşınmaz mal edinmeleri yasaklanmıştır” (1971/2-820 Esas, 1974/505 Karar s. 08.05.1974 t. Karar). Böylece, Türk adaletinin en yüksek organı gayrimüslim vatandaşların “yabancı” olduğunu tescil etmiştir. Bu uygulama ancak 2001-2004 arası kabul edilen AB Uyum Paketleri'nde üç kere üst üste çıkarılan yasalarla durdurulacaktır. Bununla birlikte, bu yasaların icabı 2008 yılına kadar yerine getirilememiştir. Sonunda, kaçınılmaz netice ortaya çıkmıştır: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Temmuz 2008'de Büyükaada Rum Yetimhanesi konusunda Türkiye'nin mülkiyet ihlalinde bulunduğu karar verdikten sonra birbiri ardına verdiği kararlarla, gayrimüslim vakıf mallarının iadesini veya tazminat ödenmesini istemeye başlamıştır. Son olarak Haziran 2010'da, Yetimhane'nin (tazminat ödenmek yerine) mülkiyetinin Fener'e devrini istemiş olmakla, Patrikhane'nin tüzel kişilik sahibi olmasının kapısını da açmış bulunmaktadır.

18) Yine 2000'lerde, çıkartılan AB Uyum Paketleri'ne rağmen Fener üzerinde çeşitli baskılar devam etmiştir. Örneğin, mahkemelerde Patrik gayrimeşru çocuk sahibi olmakla, ayrıca Bulgar kilisesine (Demir Kilise) müdahale etmek istemekle suçlanmıştır. Tamamen Ortodoks ilahiyatına ilişkin bir sıfat olan Ekümeniklik devlet tarafından bugüne kadar sürekli reddedilmiştir.

Büyük oranda bu sistematik politikalar sonucu bugün İstanbul gayrimüslimlerden boşaltılmıştır. Toplam nüfusun yaklaşık 13,5 milyon olduğu 1927 nüfus sayımında gayrimüslimler 339.486 kişi, yani toplam nüfusun yüzde 2,5'iydi. Bugün genel nüfus 72 milyona yükselirken bu insanlar 100.000 civarındaki nüfuslarıyla on binde 13,88'e, yüzdeyle söylersek % 0,0014'e düşmüşlerdir. Bu korkunç bir düşüştür ve bu insanlar hâlâ “tehlikeli” ilan edilmektedirler. Büyük çoğunluğu İstanbul'da yaşayan gayrimüslimlerin tahminen 60.000 kadarı Ermeni (temelde Gregoryen, ayrıca Katolik ve Protestan), yaklaşık 23.000'i Yahudi, yaklaşık 20.000'i Süryani, yaklaşık 2000'i Rum Ortodoks, bir miktarı da Bulgardır.

Fakat, son yıllarda gayrimüslimlere şimdiye kadar yapılan haksızlıkların düzeltilmesi açısından olumlu çabalar göze çarpmaktadır. Son olarak Mayıs 2010'da çıkarılan ve bir ilk

olan Başbakanlık Genelgesi 6nemlidir. Burada, "... devlet 6n6ndeki iř ve işlemlerinde kendilerine g6çl6k 6ıkarılmaması, haklarına hanel getirilmemesi, ilgili mevzuat gereği olduğu gibi, devletimizin ve T6rk ulusunun bir par6ası olduklarının kendilerine hissettirilmesi" denerek, gayrim6slim vatandaşların 6eşitli a6ıardan g6zetilmesini istemiştir. Nefret s6ylemi i6eren yayınların engellenmesi, gayrim6slim vakıflarının tapu dairelerindeki işleri, cemaat liderlerinin protokole dahil olması ve mezarlıklarının korunması, bu meyanda s6z konusu edilen hususlar arasındadır.

Son iki yıl i6indeki bu olumlu gelişmelere rağmen, artık İstanbul'un (T6rkiye'nin) gayrim6slim insanları, geriye d6n6ř6n6n muhtemelen olmadığı bir yok olma tablosundan kurtulamamıştır. Genellikle 6st k6lt6rden olan bu İstanbul azınlıklarının yerini, "Tabiat boşluk kabul etmez" kuralı gereği Anadolu'nun kırsal alanlarından g66 eden M6sl6manlar doldurmuştur. Olayın İstanbul kenti a6ısından sonucu budur.

T6rkiye a6ısından sonu6ları ise 6ok 6eşitlidir: 1) Devletin kendi vatandaşına yaptığı bu muamele bu topraklarda binlerce yıldır yaşayan insanları milliyet6ilik icabı s6k6p atmış, bu insansal tablo T6rkiye'ye ciddi uluslararası prestij kaybettirmiştir; 2) Ekonomide hi6bir tecr6besi (ve y6zlerce yıl tarafından bi6imlenen yeteneği) olmayan bir burjuvaziye "tam bağımsızlık" amacıyla sıfırdan yaratmak, T6rkiye'nin sınaileşmesini ve kalkınmasını en azından yarım y6zyıl geciktirmiştir; 3) Bu "pahalı" milliyet6ilik bu amacına da ulaşmamıştır. 66nk6 kârın maksimizasyonu uluslararası ekonomiye eklemlenmeyi gerektirdiği anda, burjuvazinin "milli" olanı veya olmayanı diye bir ayırım ortadan kalkmaktadır.